

The article reveals the phenomenon of justice in historical, philosophical and psychological perspective. It arranges different views concerning this phenomenon. Consideration of justice in the cultural and historical perspective allows to determine its volatile nature. Being a category of social consciousness, in a way, justice used to modify social processes and ordinary зраждан actions in any social system. Analysis of philosophical views on justice generates understanding of its social nature. At the same time, the article claims that it is a concept of moral consciousness. It singles out the problem of justice not only as compliance with the law, but also as following the moral norms of creating the relationships with other people. The psychological study surveys the problem of justice in different aspects: its presence in people's every day consciousness, manifestation in social interaction, the part of justice in the process of moral development of the individual. It is important to study psychological problem of justice in combination of its social and moral aspects.

Статтю подано до друку 28.11.2013.

© 2013 р.

Л. П. Добровольська (м. Мелітополь)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Надзвичайно актуальною проблемою, що постає перед нашим суспільством в умовах глобальної екологічної, духовної кризи є формування екологічної культури сучасної молоді на основі ідей національного духовного відродження української держави. Зміцнення зв'язку навчання з джерелами національної культури, досягненнями вітчизняної та світової прогресивної думки, подолання розриву між культурою, наукою та освітою вимагають якісно нового підходу до проблеми підготовки майбутнього вчителя. Учитель ХХІ століття – це компетентна, толерантна, відповідальна, щаслива людина з гуманістичним світоглядом, екологічною свідомістю та планетарним мисленням.

Людство, що має суто споживчі настанови та матеріальні мотиваційні домінуючі, систематично й нещадно експлуатує природу, знищує її зелений фонд та ресурси, забруднює атмосферу відходами екологічно небезпечних виробництв. Зневага до духовного начала та його пріоритету в провідних царинах людського буття призвело до такої діяльності людини у природному середовищі. Джерела антропологічних поглядів, роздумів учених, письменників, філософів, педагогів, психологів сягають глибоко у давнину віків розвитку цивілізації, і сама ідея здійснювати навчання та виховання підростаючого покоління на антропологічних принципах не нова, проте не була затребувана часом та актуальною стає на сьогодні, коли пріоритетним є екологізація освіти.

Проблема визначення критеріїв сформованості екологічної культури мало розроблена як у педагогіці, так і у психології. Тому є психолого-педагогічні підстави переосмислення задач процесу екологізації культурно-освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дуже важливо, щоб людина, яка навчає, виховує, сама була екологічно культурною, щоб турбота про збереження природи, навколишнього середовища стали рисами її характеру. Успіх екологічного виховання значною мірою залежить від урахування ряду психолого-педагогічних вимог. При реалізації вимог екологічного виховання необхідний комплекс таких методичних засобів і прийомів, щоб вивчення природи, будь-яке спілкування з нею залишало в пам'яті людини глибокий слід, обов'язково впливало б на почуття і свідомість.

І.В. Кляж, А.М. Львовичкіна, В.О. Скребець підкреслюють, що екологізація свідомості людини дає права кожній людині на здоров'я і плідне життя в гармонії з природою, на життя в екологічно чистому і сприятливому середовищі. Психологія середовища досить сильно перетинається з психологією екозбереження, оскільки і у перший, і у другій досліджують зв'язки людини з "несоціальним" середовищем. Дослідники (А.В. Бугаєць, О.А. Буднік, Д.О. Васюков, Г.П. Шевченко) вважають неможливим подолати екологічну кризу виключно технічними засобами: необхідна якісна перебудова основ цивілізації шляхом перебудови свідомості людей. Технічний розвиток є абсолютно необхідним але його недостатньо: іншою повинна стати цивілізація, інший духовний світ людини [1, с. 77-82]. Цей процес стимулюється розвитком так званої "глибокої екології", орієнтованої на вивчення і відновлення внутрішніх – біотичних, психологічних та соціальних зв'язків людини і навколишнього середовища, наголошує М. Моїсєєв.

Чернова Н.М., Бєлова А.М. підкреслюють, що життєво важливо, щоб екологічне мислення стало необхідною частиною мислення молодого покоління. Саме розуміння цього повинно, стати основою екологічної підготовки викладача. Отже, ми вважаємо доречним та плідотворним є аналіз вищезазначених проблем з погляду антропологічного, неантропологічного підходів як методологічного інструментарію в рішенні екологічних проблем освіти, які надають можливість вивчити Людину – учня, Людину – вчителя, Людину – викладача (куратора) та освітньо-культурний простір, в якому вони існують (І.П. Аносов, Є.О. Адоньєв, О.М. Білик, Л.М. Білик, Л.Д. Кривега, Д.І. Дубровський, П.В. Матвієнко та ін.).

За допомогою науки людство присвоює собі право на перетворювальну діяльність і починає підкоряти, змінювати, переробляти природу на власний розсуд. Раціоналізм і науковий емпіризм Нового часу возносить людину над природою, людський розум стає найвищою цінністю. На жаль, розвиток науки завжди випереджає розвиток моралі, цінностей та загальнолюдських норм. Свідоме засвоєння й оволодіння екологічною культурою має розпочинатися ще з дитинства, одночасно з засвоєння положень загальної культури. Екологічна культура - складова частина світової культури, якій властиве глибоке і загальне усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства. Зміст навчально-виховного процесу в університеті в рамках зазначеної вище проблеми полягає у продовженні розкритті перед студентами багатогранної цінності природи, яку вони вже надбали в процесі соціалізації своєї особистості.

В.О. Сухомлинський стверджував, що саме по собі природа не впливає на розвиток і виховання дитини. Залишивши дитину наодинці з природою, годі сподіватись, що вона під впливом навколишнього середовища стане розумною, глибоко моральною, неприменною до зла. Тільки активна взаємодія з природою здатна виховувати найкращі людські якості.

Мета полягає у визначенні соціально-психологічних, педагогічних факторів, що перешкоджають або сприяють формуванню екологічного світогляду студентської молоді та старшої генерації – викладачів.

Ми спробували встановити та розкрити взаємозв'язок між ціннісними орієнтаціями сучасної студентської молоді та викладачів ВНЗ в межах завдань екологізації культурно - освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Як ніколи раніше, українське суспільство відчуває необхідність участі молоді у державотворчих, екологічних процесах, влиття нових творчих сил та ідей, які спроможна привнести лише нова генерація молоді. Комплексна й глибока модернізація системи освіти – це імператив освітньої політики України, її головний стратегічний напрям, безсумнівним є те, що екологічне виховання є органічним компонентом системи освіти. У сучасних умовах шлях до нової парадигми виховання у вищих навчальних закладах освіти

лежить через переосмислення сутності виховання студентської молоді, його цілей, змісту, завдань, методів. У цьому контексті надзвичайно важливо визначити мету навчально-виховного процесу педагогічних вищих навчальних закладів.

В 1992 році в Ріо-де-Жанейро Україна підписала угоду “Порядок денний на XXI століття” і Конвенцію про охорону біологічного різноманіття. В декларації “Порядок денний на XXI століття” сформульовано основні принципи сталого розвитку: забезпечення економічного процвітання, екологічного балансу та соціального прогресу. Передумовою цього є, за Г. Дейлі, зміна у мисленні і сприйманні оточуючого світу. Основні принципи нової всесвітньої ідеології сформульовані у 2000 році у Хартії Землі.

Сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби нинішніх поколінь і в той же час не ставить під загрозу можливості наступних людських поколінь задоволення своїх потреб. Основою сталого розвитку є паритетність відносин у триаді людина – господарство – природа, що забезпечує перехід до такого способу взаємодії природи і суспільства, який характеризується як епоха ноосфери. Сталий розвиток (“sustainable development”) у самому загальному сенсі зазвичай визначається як процес змін, спрямований на укріплення потенціалу щодо задоволення потреб людини зараз без збитку щодо задоволення потреб людини у майбутньому. Цей термін прийнятий міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку при ООН (Г.Х. Брундтланд) ще у 1987 році у якості базового для нової загальної парадигми розвитку людства [2, с. 63-67].

Коли духовні інституції держави знаходяться у процесі пошуку та не діють достатньо ефективно, основна відповідальність за навчання та виховання студентської молоді покладається саме на вищий навчальний заклад. Треба пам'ятати, що через кілька років нинішня студентська молодь стане “ядром” інтелігенції. Отже, наше майбутнє залежатиме від того, наскільки духовною вона стане. Духовність може мати не тільки релігійний, але й світський нерелігійний характер, бо в її основі лежать загальнолюдські поняття добра, краси, любові, справедливості, віри, надії, тощо, які притаманні всім людям планети, незалежно від їх релігійної, расової, соціальної, класової приналежності [3, с. 401-403].

Нашому суспільству сьогодні вкрай необхідно звернутися до духовних джерел існування людини у світі, до тих пластів культурної спадщини, що відродять прагнення людської душі до вічного, світлого, досконалого, до ідеалів істини, добра, краси і природи, підкреслює Г.П. Шевченко.

Для молоді української держави дуже важливим є виховання в молодого покоління почуття любові до України й відповідальності за її долю, національної гідності і патріотизму. Процес виховання як важливий засіб збереження національної totoжності та самобутності, працює на майбутнє держави. Розвиток світової філософської, психологічної, педагогічної думки в останній час спрямований на плюралізм підходів до аналізу розвитку людства. Процес формування екологічного мислення іде через світосприйняття і світоуявлення, логіко-методологічна структура якого відповідає загальним, народознавчим, краєзнавчим та конкретно-історичним практичним завданням ВНЗ. Таке мислення вимагає високого рівня професіоналізму викладача, який свідомо через переконання сприймає екологічні світоглядні принципи, спираючись на ціннісні природоохоронні орієнтири, а також духовно - моральні та етичні норми поведінки, естетичні ідеали своєї епохи.

Людина, на думку В. Вернадського, здатна відтворювати рівновагу з природним середовищем та власну залежність від Всесвіту. Отже, йдеться передовсім про заміну технократичної парадигми у мисленні, а марксистської у виховній галузі, – гуманістичною, особистісно орієнтованою. За такої парадигми у центр Всесвіту ставиться людина гуманна, толерантна, відповідальна, яка здатна сприймати реальність не лише розумом, а й серцем [4, с.

10]. Зазначимо, засади гуманістичної виховної парадигми започатковані одночасно і на Заході і на Сході. Західні дослідження особистості, що само актуалізується, репрезентовані перш за все у роботах А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франка, Е. Фрома.

Антропологічний підхід дозволяє підкреслити головний імператив епохи: Людина як біосоціальна істота не може взаємодіяти з природою та суспільством поза певних норм, цінностей, традицій, правил, тобто, іншими словами – не розвивається поза культурою. Культура в цілому, за своєю суттю, має екологічний характер. М.Ф.Тарасенко в роботі “Природа. Технологія. Культура” інтерпретує екологічну культуру як своєрідний світоглядний “образ світу”. Екологічна культура – це тип життєдіяльності людини та її взаємовідносин з навколишнім середовищем, що сприяють здоровому способу життя. Культура є системною ознакою щодо антропологічного аналізу. Антропологічний підхід дозволяє проаналізувати еволюцію взаємодії людини, природи, суспільства в історичному, соціальному, біологічному контексті [4, с. 10].

При організації навчально-виховного процесу слід виходити з того, що самі по собі особистісні, індивідуальні й функціонально-рольові особливості педагога служать лише передумовою формування особистості студентів. Реалізація педагогічних можливостей забезпечується лише суб'єкт-суб'єктними взаєминами, взаєминами значущості (референтності). Інакше трансляція індивідуальності педагога не відбувається, тобто особистість викладача не справлятиме вплив на особистість студента [5, с. 82-88].

Основною умовою зміцнення психічного, психологічного, соціального здоров'я майбутніх професіоналів є діалогічна взаємодія адміністрації ВНЗ, деканатів, кафедр, працівників окремих служб університету, професорсько-викладацького складу зі студентами. Феномен соціально-психологічного клімату можна визначити як переважний відносно стійкий психічний стан (настрій) колективу, що відображає особливості його життєдіяльності. Як синонім даного поняття в психологічній літературі часто використовують поняття “морально-психологічний клімат”, “соціально-психологічний клімат”, “моральна атмосфера”, “духовна атмосфера”. Отже, соціально-психологічний клімат в колективі є сприятливим тоді, коли він є “екологічно чистим” [6, с. 144-147].

Взаємодія викладача зі студентами має будуватися на основі урахування їхніх позицій, бажань, а не вимушеності спілкування. Лише за особистісної взаємодії педагог транслює свою індивідуальність, реалізуючи свою потребу і здібність бути особистістю і, в свою чергу, формуючи відповідну потребу і здібності у студента [5, 6, 7].

Важливо зауважити, що духовність особистості безсумнівно залежить від рівня сформованості її ціннісної сфери. Наступним етапом дослідження стало вивчення ціннісної сфери особистості студента та викладача нашого університету. В дослідженні брало участь 60 студентів 2-го курсу природничо-географічного факультету та 50 викладачів-кураторів академічних груп. Для визначення значущих цінностей студентів та порівняння з показниками старшої генерації – викладачами, нами була використана “Методика дослідження ціннісних орієнтацій” (МДЦО М. Рокича), яка адаптована ведучим вітчизняним психологом В.Семіченко [8, с. 176-180].

Порівняльні таблиці результатів зазначеної методики ясно дають зрозуміти відповідь на питання, яке нас цікавить. Серед термінальних цінностей (цінності-цілі) слід зазначити, що такі цінності як “здоров'я”, “щасливе сімейне життя” займають провідну позицію як у студентів, так й у викладачів-кураторів. Слід підкреслити, що цінність “кохання” у студентів посідає перше місце, а у викладачів – п'яте місце. Значущою термінальною цінністю для викладачів-кураторів є “впевненість в собі” (у студентів ця цінність займає 7 місце). Суттєвої різниці між цінностями, які посіли останні місця серед студентів та старшої генерації не відмічаються (див. табл. 1).

Якщо порівняти основні цінності старшої генерації (викладачів), а це – “відповідальність”, “взаємодопомога”, “взаємопідтримка один стосовно іншого”, “почуття товариськості”, то для сучасної молоді характерна модель егоїстичної, індивідуалістичної свідомості, з основним постулатом – “Людина сама себе робить”.

Таблиця 1

Ранжування термінальних цінностей студентів та викладачів

№	Термінальні цінності	студенти		викладачі	
		місце	бал	місце	бал
1	Активне діяльне життя	4	11,8	2	12,3
2	Життєва мудрість	10	9,3	6	10,6
3	Здоров'я (фізичне та психічне)	2	15	1	15,9
4	Цікава робота	8	10,4	4	11,5
5	Краса природи та мистецтва	16	4,4	15	5,4
6	Кохання	1	15,9	5	11,4
7	Матеріально забезпечене життя	6	11,1	7	10,5
8	Наявність вірних та добрих друзів	5	11,6	8	10,4
9	Добре становище в країні, в нашому суспільстві	17	5,5	14	6
10	Суспільне визнання	14	6,1	13	7,9
11	Пізнання (інтелектуальний розвиток)	13	6,5	10	9
12	Продуктивне життя	9	9,6	11	8,9
13	Творчість, розвиток	12	7,5	12	8,8
14	Задоволення, розваги	15	5,7	16	4,8
15	Свобода	11	8	9	9,1
16	Щасливе сімейне життя	3	13,6	2	12,3
17	Рівність між людьми, щастя інших	13	6,5	16	4,8
18	Впевненість в собі	7	10,3	3	11,7

Щодо значущості інструментальних цінностей (цінності-засоби досягнення), можна зробити висновок, що більшість інструментальних цінностей студентів та викладачів займають близькі рангові місця. Спостерігається відмінність лише у цінності “раціоналізм” (у студентів посідає перше місце, а у викладачів-кураторів – сьоме). Певні відмінності спостерігаються в сфері таких цінностей, як “терпимість до поглядів та думок інших”, “сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів” (див. табл. 2).

Відтак, можна стверджувати, що кожній людині властива індивідуальна, специфічна ієрархія особистісних цінностей, яка служить сполучною ланкою між духовною культурою суспільства і духовним світом особистості, між буттям суспільним та індивідуальним. На кожній стадії особистісного розвитку вибір переважного механізму формування ціннісної системи визначається складним комплексом внутрішніх і зовнішніх факторів. Звертає на себе увагу той негативний факт, що таку ціннісну орієнтацію як “сучасний світ жорсткий , і щоб вижити, добитися успіху необхідно битися за своє місце в ньому а то і переступити через деякі норми моралі” обрали 62% молоді(студенти) і 38% - старшої генерації (викладачі).

Цінності сучасного суспільства носять прагматичний характер. Тобто набуває розповсюдження модель індивідуалістичної, утилітарної свідомості з основним постулатом- “людина сама себе робить”. Підбиваючи підсумки нашого дослідження, доходимо висновку, що сьогодні дійсно є підстави осмислення процесу екологізації культурно-освітнього простору.

Метою організації навчально-виховного процесу Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, перш за все, є створення психолого-

педагогічних умов для формування гармонійно розвиненої особистості, зі світоглядними позиціями й установками до професійного навчання, що забезпечать здатність і готовність випускника до майбутніх досягнень. Саме тому для педагогічного колективу університету величезне значення має процес успішної адаптації студентів-першокурсників до умов навчання. Адаптація – це процес зміни характеру зв'язків, відносин студента до змісту й організації навчально-виховного процесу в освітній установі. Ступінь адаптації першокурсника визначає безліч факторів: індивідуально-психологічні особливості людини, її особистісні, ділові й поведінкові якості, ціннісні орієнтації, академічна активність, стан здоров'я, соціальне оточення, статус родини тощо. Стає очевидною необхідність пошуку шляхів створення соціально-психологічних і педагогічних умов, здатних забезпечити процес адаптації студентів — першокурсників. Саме в розумінні викладачем функціонування глибинних внутрішніх механізмів саморегуляції полягають основи реалізації антропологічних компонентів, що дозволяє подолати розрив “суб’єктивно-об’єктивних” стосунків у процесі “навчатися - навчитися”.

Таблиця 2

Ранжування інструментальних цінностей студентів та викладачів

№	Інструментальні цінності	студенти		викладачі	
		місце	бал	місце	бал
1	Акуратність	6	11,1	6	11
2	Вихованість	2	13,3	1	13
3	Високі запити	15	6,3	16	4,8
4	Життєрадісність	5	12,3	5	11,6
5	Ретельність, (дисциплінованість)	13	7,9	8	10,2
6	Незалежність	7	11	9	9,9
7	Непримиренність до власних та чужих недоліків	16	3	17	4
8	Освіченість	6	11,1	4	12
9	Відповідальність	3	12,7	2	12,7
10	Раціоналізм	1	16,7	7	10,5
11	Самоконтроль	12	7,7	10	9,3
12	Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів	9	10,1	15	7,5
13	Тверда воля	8	10,6	14	8
14	Терпимість до поглядів та думок інших	14	7,4	11	9
15	Широта поглядів	10	8,7	10	9,3
16	Чесність (правдивість, щирість)	4	12,5	3	12,2
17	Ефективність у справах	13	7,9	12	8,7
18	Чутливість (турботливість)	11	8,5	13	8,2

Цим і пояснюється необхідність створення комплексної програми адаптації першокурсників “Здоров’я - Мотивація - Професіонал”. Система заходів реалізується за блоками: організаційне забезпечення програми; інформаційне забезпечення; соціально-психологічна підтримка та корекція дезадаптації; психолого-педагогічний, методичний супровід першокурсників; формування здорового способу життя.

На підставі вищезазначеного ми можемо зробити наступні **висновки**:

1. Тільки повернення до пріоритету духовних цінностей, духовної культури може сприяти очищенню та піднесенню свідомості людей, відмови від експлуаторських прагнень у відношенні до природи. Саме духовне осмислення життя надає глибинний сенс, долає зневіру і рятує людину від темряви духовної знедоленості.

2. Головною рисою екологічної культури є те, що вона не утворюється стихійно, а виникає шляхом формування умов, що сприяють розгортанню її принципів та спеціальним видом діяльності – екологічним навчанням та вихованням. Екологічна культура є, за своєю суттю, своєрідним “кодексом поведінки”.

3. На жаль, у сучасної студентської молоді спостерігається тенденція до переорієнтації на індивідуальні та особистіснозначущі цінності. Переважна більшість молоді на передній план висуває матеріальні цінності, які мають значення лише в теперішньому часі і лише для них самих – “цінності найближчої перспективи”. Приємно зауважити, що така цінність, як “вихованість”, займає провідне місце як у молоді, так і серед викладачів.

Напрямки подальших досліджень. Результати виконаної роботи дозволяють запланувати деякі перспективні шляхи поглиблення досліджень в обраному напрямку : а) динаміка формування ціннісної сфери особистості студента в умовах екологізації культурно-освітнього простору; б) впровадити у навчально-виховний процес, роботу психологічної служби університету авторську програму адаптації першокурсників, провести моніторинг ефективності цієї комплексної програми.

Література

1. *Екологізація економіки і перехід до сталого розвитку* / [Буднік О.А., Васюков Д.О., Бугаєць А.В., Шалугін В.С.] // Екологічна безпека – №4. - 2009 (8). - С. 77-82.
2. *Вернік О.Л.* Деякі питання психології екозбереження і сталого розвитку / Вернік О.Л. // Збірник наукових праць. Психологічні науки. Том 2. Випуск 7. - С. 63-67.
3. *Боришевський М.* Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності: [монографія]/М. Боришевський. – К.: Академвидав, 2010. – 416 с.
4. *Баталіна А.Я.* Цивілізаційно – антропологічний підхід як методологічний інструментарій в розв'язанні педагогічних проблем. // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. Наук. Пр. /Редкол.: Т.І. Суцєнко (відп. ред) та ін. –Київ – Запоріжжя. – Вип. 18. – 300с.
5. *Галян О.І.* Діалогічна парадигма міжособистісної педагогічної взаємодії / Галян О.І. // Психологія: Зб. наук. праць. – Вип. 1 (4). – К.: НПУ, 1999. – С. 82-88.
6. *Карамушка Л.М.* Вплив психологічного клімату в освітніх закладах на становлення духовності особистості / Карамушка Л.М. // Сучасна гуманітарна освіта: стан і перспективи: Збірник наукових праць. – Чернівці, 1996. – С. 181-186.
7. *Суцєнко А.В.* Проблема психолого-педагогічного забезпечення навчальних стосунків // Психолого-педагогічне забезпечення навчально-професійної діяльності: Зб. наук. праць ЗОІВВ Випуск 10. Наукові редактори: Е.М. Павлютенков, В.М. Сисоєв. – Запоріжжя, 1997. – 236 с. – С. 224-227.
8. *Семиченко В.А.* Проблемы мотивации поведения и деятельности человека / Семиченко В.А.– К.: Миллениум, 2004. – 521 с.

Рассматриваются в условиях глобального экологического, духовного кризиса в нашей стране психолого - педагогические ориентиры, которые способствуют формированию экологической культуры личности студента. Раскрыта роль антропологического подхода в учебно-воспитательной деятельности будущих педагогов с целью повышения общей эффективности образовательного процесса, а также формирования нового экологического мировоззрения студенческой молодежи.

Презентується комплексна програма адаптації першокурсників, метою якої, перш за все, є забезпечення сприятливого “екологічно чистою” психологічного

климата для студента как участника субъект-субъектного диалогического общения, жизнедеятельности, целостности взаимодействия с окружающим.

The psychological-pedagogical guidelines are considered in conditions of global ecological, spiritual crisis in our country, which are promoted for formation ecological culture of student's personality. The role of anthropological approach is exposed in future teachers' educational activity with the goal of improving the general effectiveness of educational process and also the formation of a new ecological world-view of student youth.

The comprehensive programme of adaptation of freshmen is presented, the goal of which, first of all, is to guarantee favourable "ecological clear" psychological climate for students as a participant of subject-subjective dialogic communication, vital functions, integrity of cooperation with people around.

Статтю подано до друку 08.04.2013.

© 2013 р.

Н. В. Ванда (м. Гадяч)

НАРАТИВНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГЕРМЕНЕВТИКИ

Постановка проблеми. Широке застосування герменевтичного методу в сучасній психологічній науці призвело до виникнення багатьох його відгалужень та модифікацій, таких як психоаналітична інтерпретація, сукупність проєктивних методик, біографічний метод та ін. З 80-х років 20 ст. активно розвивається нова галузь - наративна психологія. Представники даного напрямку стверджують, що смисл людської поведінки розкривається щонайповніше в оповіданні, оскільки розуміння людиною тексту та розуміння себе аналогічні. Виокремлюючи в життєвому потоці певні моменти, що мають для неї сенс, та конструюючи з них історію власного життя людина створює наратив – тобто наратив є засобом організації власного досвіду. Здійснивши розгляд даного напрямку психології, ми можемо стверджувати, що в рамках наративного підходу застосовуються герменевтичні категорії та правила герменевтичного конструювання.

Мета. Довести, що наративна психологія є складовою частиною психологічної герменевтики через розгляд їх методологічних основ, спільних категорій та поглядів на особистість.

Герменевтика за Г. І. Рузавіним є мистецтвом і теорією тлумачення, розуміння текстів та пам'яток культури, що орієнтовані на виявлення справжнього смислу виходячи з об'єктивних та суб'єктивних підстав [7]. Психологічна герменевтика - напрямок досліджень, що займається вивченням психологічного аспекту загальногерменевтичної проблематики, тобто проблем розуміння та інтерпретації реальності, в тому числі психічної реальності людини, її особистого досвіду, зафіксованого в різних текстах [5, с. 9]. Наративна психологія - напрямок психологічних досліджень, що вивчає «розповідну природу людської поведінки», тобто характер взаємодії людини з власним досвідом через розповідь про нього [6].

Отже, у той час як загальна герменевтика займається вивченням тестових джерел у широкому значенні; суб'єктивною інтерпретацією особистості, дослідженням внутрішніх особливостей віднайдення та породження смислів займається психологічна герменевтика; інтерпретація та тлумачення внутрішнього світу людини відбувається найчастіше за допомогою мовлення шляхом дослідження дискурсів та наративів особистості [3, с. 172].